

Müellifi Meçhûl
Yûsuf u Zelîhâ Hikâyesi
(İnceleme-Sadeleştirme-Metin-Tıpkıbasım)

Dr. Mutlu M. Aktaş

Ankara 2023

Müellifi Meçhûl
Yûsuf u Zelihâ Hikâyesi
(İnceleme-Sadeleştirme-Metin-Tıpkıbasım)

Yazar
Dr. Mutlu M. Aktaş

ISBN: 978-625-7305-73-0

1. Baskı
Mart, 2023 / Ankara

Yayın Sertifika No: 46683

Matbaa Sertifika No: 46682

 Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 465
Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt

 Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Oğuzlar Mahallesi
1396. Cadde No: 6/A
06520 Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafikeryayin@grafiker.com.tr
Web : grafikeryayin.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
KISALTMALAR.....	7
GİRİŞ.....	9
1. Yûsuf u Züleyhâ'ların Kaynağı.....	9
2. Türk Edebiyatındaki Yûsuf u Züleyhâ'lar.....	11
MÜELLEFİ MEÇHÛL MENSÛR YÛSUF U ZELÎHÂ HİKÂYESİ.....	15
ÇEVİRİ YAZILI METNİN OLUŞTURULMASINDA İZLENEN YÖNTEM.....	23
ESERİN TAVSİFİ.....	25
METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ.....	27
SONUÇ.....	29
KAYNAKÇA.....	31
SADELEŞTİRİLMİŞ METİN.....	35
ÇEVİRİ YAZILI METİN.....	85

ÖNSÖZ

Türk edebiyatında yaygın olarak yer alan hikâyeler arasında “*Yûsuf u Züleyhâ*” da bulunur. Bu hikâyenin kaynağı Hz. Yûsuf kıssasına dayanır. Bu kıssaya başta *Kur’ân* olmak üzere farklı şekillerde *İncil* ve *Tevrat*’ta da rastlanmaktadır. Bu yönüyle hem İslam hem Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerin hâkim olduğu coğrafyalarda bilinip tanınmıştır. Hikâye özellikle çeşitli milletlerde dinsel hususlar içinde anılmasının yanında sanat ve edebiyatta da varlığını hissettirmiştir. Bu bakımdan evrensel bir nitelik kazanmıştır.

Hz. Yusuf’un dinî şahsiyetinin sunduğu sabır ve yaşadığı ibretlik hadiseler karşısındaki tutumu bilhassa İslamî düşüncüyü aktarmak isteyen sanatçılara kıssasını yazmak hususunda cazibe kaynağı olmuştur. Ayrıca güzellik mefhumunun âdeti kendisi ile özdeşleşmiş hâli bilhassa şiirde sevgili ve güzellik hususlarında onun bir tasavvur unsuru olmasını sağlamıştır.

Hz. Yûsuf’un kıssasının özellikle Türk, Arap ve Fars edebiyatlarını etkilediği görülmektedir. Klasik Türk edebiyatında ise birçok şair tarafından *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevilerinin yanında mensur ürünler de kaleme alınmıştır. Bununla birlikte halk edebiyatında da özellikle halk hikâyeleri şeklinde kendini gösterdiği söylenebilir. Birçok araştırmacı ve akademisyen tarafından günümüzde azımsanmayacak sayıda bu eserler, metin neşri yoluyla edebiyat sahasına kazandırılmıştır. Ayrıca hakkında birçok çalışma meydana getirilmiştir.

Çalışmaya konu olan eser mensurdur. Herhangi bir çalışmada yer almamıştır. Birçok mensur hikâyenin aksine içinde ne klasik şiir ne de halk şiiri geleneğine göre yazılmış manzume bulunmamaktadır. Bu nedenle kesin bir şekilde klasik ya da

halk edebiyatına ait olduğuna dair hüküm vermek zordur. Ancak dil ve anlatım hususiyetleri göz önüne alındığında halk hikâyesine daha yakın özellikler gösterdiği söylenebilir.

Çalışma iki bölüm hâlinde verilmiştir. Birinci bölümde *Yûsuf u Züleyhâ*'lar hakkında genel bilgiler vardır. Özellikle klasik ve halk edebiyatındaki manzum ve mensur örneklerinin neler olduğuna kısaca değinilmiş, bu hikâyeler hakkında yapılan çalışmalar ve başvurulacak kaynaklar hakkında bilgiler sunulmuştur. Bununla birlikte çalışmaya konu olan eserin dil ve anlatım özellikleri ve muhtevası hakkında açıklamalar yapılmıştır. Eserin ikinci bölümünde günümüz dil ve anlatım özelliklerine göre sadeleştirilmiş hâli verilmiştir. Aynı zamanda tıpkıbasım şeklinde çeviri yazılı metni sunulmuştur. Böylece hem Osmanlı Türkçesine göre yazılmış metinden okuyuculara orijinalinden okuma hem de okuma manasında kendisini geliştirmek isteyenlere katkı sağlamak istenmiştir.

Yapılan çalışmanın başlıca gayesi Türk topraklarında yüzyıllar boyunca yazılıp okunan ve söylenip dinlenen önemli bir kıssayı sunmak ve böylece içinde var olan sanatsal, kültürel ve toplumsal öğelerin asırlar boyunca yaşamasına katkı sağlamaktır. Yaptığımız çalışmanın hatasız olması hususunda elimizden gelen bütün gayreti samimiyet ve titizlikle gösterdik; ancak eksik ve kusurlarımızın olması kaçınılmazdır. Bu manada hatalarımızın hoş görülmesi ile birlikte tashih ve tenkitlere açık olduğumuzu bütün içtenliğimizle belirtmek isteriz.

Bu akademik çalışmaya konu olan eserin temininde kolaylıklar sağladıkları için Türkiye Yazmalar Kurumu Başkanlığına, akademik anlamda yetişmemde büyük katkıları olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Beyhan KESİK'e, desteklerinden dolayı değerli eşime teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Şerife (2016). *Tâ'ib Kissa-i Yûsuf*. Konya: Palet Yay.
- Aktaş, Hasan (2006). *Abdurrahman Gubarî Yûsufu Züleyhâ (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ayan, Gönül (2004). "Kırımlı Mahmud'a Atfedilen Yûsuf u Züleyhâ Kıssası". *TİKA I. Uluslar arası Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*. Kırım. 182.
- Ayan, Gönül (2007). "Nurmuhammed Andelip ve Yûsuf Kıssası". *Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu*. Almatı.
- Ayan, Gönül (2008). "Anadolu Sahasında Yazılan Bazı Yûsuf u Züleyhâ Mesnevilerinde Sebeb-i Te'lifler". *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. (4/3): 227-272.
- Aynur, Hatice (1999). *15. Yüzyıl Şairi Çâkerî ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin)*. İstanbul: Yenilik Basımevi.
- Cin, Ali (2011). *Türk Edebiyatının İlk Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi (Ali'nin Kissa-i Yûsuf'u)*. Ankara: TDK Yay.
- Çavdurel, Gülay (1996). *Çâkerî Divanı (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Çavuşoğlu, Mehmed (1979). *Yûsuf u Züleyhâ Yahya Bey*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çeri, Ahmet (2010). *Tebrizli Ahmedî'nin Yûsuf u Zelfhâ İsimli Eseri (35b-70b) (İnceleme-Metin-Dizin)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Daşdemir, Ö. (2013). Başkurt Sözlü Kültüründe Yûsuf ile Züleyhâ Anlatmaları. *Turkish Studies*, Volume 8/4 Spring 2013, p. 563-572.
- Daşdemir, Özkan (2012). *Halk Hikâyesi Olarak Yûsuf ile Züleyhâ*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

- Daşdemir, Özkan (2012). *Halk Hikâyesi Olarak Yûsuf ile Züleyhâ*. Erzurum: Fenomen Yay.
- Demir, Recep (2006). *Hatayi-İ Tebrizi ve Molla Cami'nin Yusuf u Züleyhâ Mesnevileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme* (inceleme-metin). Doktora tezi., Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi
- Demirel, Mustafa (2004). *Kemal Paşazade (Şemseddin Ahmed bin Süleyman) Yûsuf u Zelîhâ*. Sources of Oriental Languages and Literatures Turkish Sources LIV. Harvard University.
- Deniz, Rasim (1998). *Haliloğlu Ali'nin Yûsuf u Züleyhâ Kıssası*. Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Doğan, Ahmet (2016). *Bağdatlı Zihnî Yûsuf u Züleyhâ*. İstanbul: Kesit Yay.
- Dolu, Halide (1953). "Sultan Hüseyin Baykara Adına Yazılmış Çağatayca Manzum Bir Yûsuf Hikâyesi". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. (5): 51-58.
- Dolu, Halide (1953). *Menşeinden Beri Yûsuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Ertaylan, İsmail Hikmet (1960). *Yûsuf u Züleyhâ*. (Tıpkıbasım). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Gökbilgin, Tayyib (1952). *XV-XVI- Asırlarda Edirne ve Paşa Livası: Vakıflar-Mülklemukataalar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Gökcan Türkdoğan, Melike (2011). *Klasik Türk Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-92434/h/klasik-turk-edebiyatinda-yusuf-u-zuleyha-mesnevileri.pdf> [erişim tarihi: 17.02.2023].
- Gökcan, Melike (2015). *Ziyâf Yûsuf (Yûsuf Cân) Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi*. İstanbul: Kabalıcı Yay.
- Gökçimen, Ahmet (2011). "Andalip'in Yûsuf Züleyhâsı". *Kardeş Kalemler*. (54): 47-49.
- Göre, Zehra (2009). *Bilâl Kıssa-i Yûsuf*. Ankara: Öncü Kitap.
- Gün, Salih (1998). *Çâkerî Divanı: İnceleme-Metin*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- Hisamov, Nurmuhammed (1999). *“Osmanlıların Tatar Edebiyatına Etkisi”*. Osmanlılar. C. 9. Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- Hayyampur, Abdürresul Tahbazzade (1945). *Türk ve İran Edebiyatlarında Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Kadioğlu, İdris (2009). *Diyarbakırlı Ahmedî Yûsuf u Züleyhâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/do/h/dammetin.pdf> [erişim tarihi: 18.02.2023].
- Karahan, Leyla (1994). *Kıssa-i Yûsuf Yûsuf u Züleyhâ*. Ankara: TDK Yay.
- Karakaya, Burcu (2012). “Garîb’in Yûsuf u Züleyhâ’sı”. *TÜBAR (Türklük Bilimi Araştırmaları)*. (31): 129-168.
- Kartal, Ahmet (2003). *Câmî’nin Yûsuf u Züleyhâ’sı ile Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâ’sının Mukayesesi. Dirîözler Armağanı. (hzl. M. Fatih Köksal ve Ahmet Naci)* Ankara: Bizim Büro Basımevi
- Kaşkaya, Mehtap (2004). *Yûsuf u Zelihâ*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Kavruk, Hasan (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler*. İstanbul: MEB Yay.
- Kayık, Salih (2007). *Tebrizli Ahmedî Yûsuf u Zelihâ (1b-35b) (İnceleme-Metin-Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kırca, Celal (1989). *“Ahşenü’l-Kasas”*, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 2., Ankara: TDV Yayınları.
- Komisyon (2019). *Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Koncu, Hanife (2013). *“Yûsuf ve Züleyhâ”*, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 44., Ankara: TDV Yayınları.
- Koncu, Hanife (2007). Yûsuf ve Züleyhâ Bibliyografyası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (10), 617-630.
- Korkmaz, Zeynep (1968). “Hüseyn Baykara Adına Yazılmış Çağatayca Yûsuf ve Züleyhâ Mesnevisinin Tanınmayan Bir Yazması ve Eserin Yazarı”. *Ankara Üniversitesi DTCF Türkoloji Dergisi*. 3 (1): 7-48.

- Köktekin, Kâzım (1994). *Sûle Fakih'in Yûsuf u Züleyhâ'sı (İnceleme-Metin-Dizin)*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Köktürk, Şahin (2007). Halil Oğlu Ali'nin Yûsuf ile Zelihâ Hikâyesi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish*. (2/4): 555- 617.
- Köprülü, M. Fuad (2003), *Türk Edebiyatı Tarihi, (Hzl. Orhan F. Köprülü)*, Ankara: Akçağ Yay.
- Kuzubaş, Muhammet (2010). *Kıssa-i Yûsuf u Züleyhâ- Oflu Bilal Efendi*. İstanbul: Karadeniz Dergisi Yay.
- Nazarov, Geldi (1987). *Andalıp Yûsup Züleyhâ (Eleştirel Metin)*. Aşgabat: İlim.
- Nikbaht, Nasir ve Ahmet Yeşil (2012). "Te'sîr-i 'Abdurrahmân Câmî Ber-Mesnevîhâ-yı Yûsuf u Züleyhâ-yı Türkî (Bâ-Te'kîd-i Ber-Mesnevî-i Hamdullah Hamdî)". I. *Uluslar arası Türk-İran Dil ve Edebiyat İlişkileri Sempozyumu* 15-17 Mayıs 2012 (Bildiri Kitabı). 255-277.
- 34 Onur, Naci (1991). *Yûsuf u Züleyhâ Hamdî*. Ankara: Akçağ Yay.
- Öztürk, Zehra (2013). "Züleyhâ", *TDV İslam Ansiklopedisi, C. 44.*, Ankara: TDV Yayınları.
- Öztürk, Zehra (2001). *Hamdullah Hamdî's Mesnevi Yûsuf u Zelihâ*. Sources of Oriental Languages and Literatures Turkish Sources XLII. Harvard University.
- Pala, İskender (1999). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Şanlı, İsmet. (2010). Molla Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının Bilinmeyen İki Türkçe Şerhi. *Turkish Studies*, 5, 1.
- Tarlan, Ali Nihat (1944), *İran Edebiyatı*, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1944.
- Uluhan, Çoban Hıdır (2007). *Kerküklü Şair Mehmet Nevrûzî Yûsuf u Züleyhâ İnceleme-Metin*. Ankara: TDK Yay.
- Üst, Sibel (2007). "Nahiff'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi". *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish*. (2/4): 823-957.
- Yıldız, Osman (2008). *Şeyyâd Hamza Yûsuf u Züleyhâ (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*. Ankara: Akçağ Yay.